

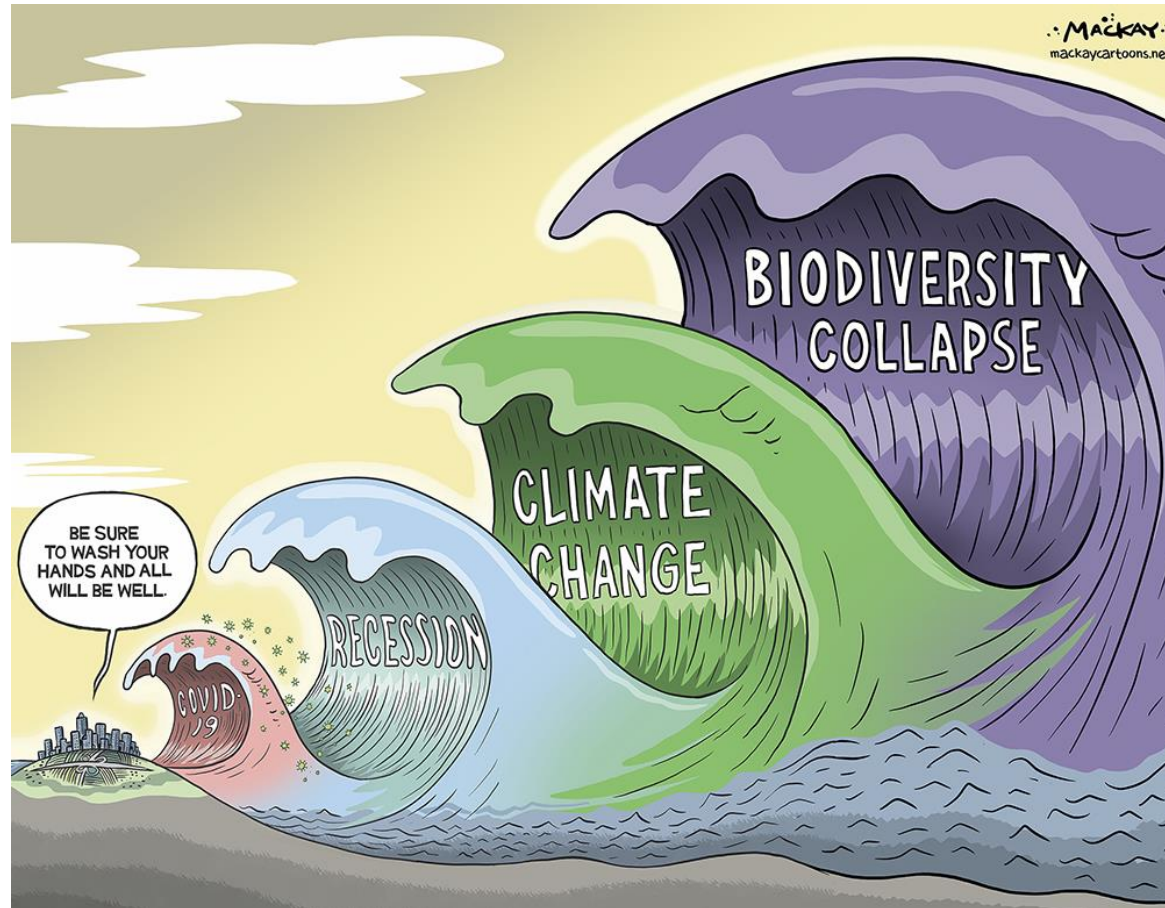

Foto: Shutterstock

Basiskwaliteit Natuur

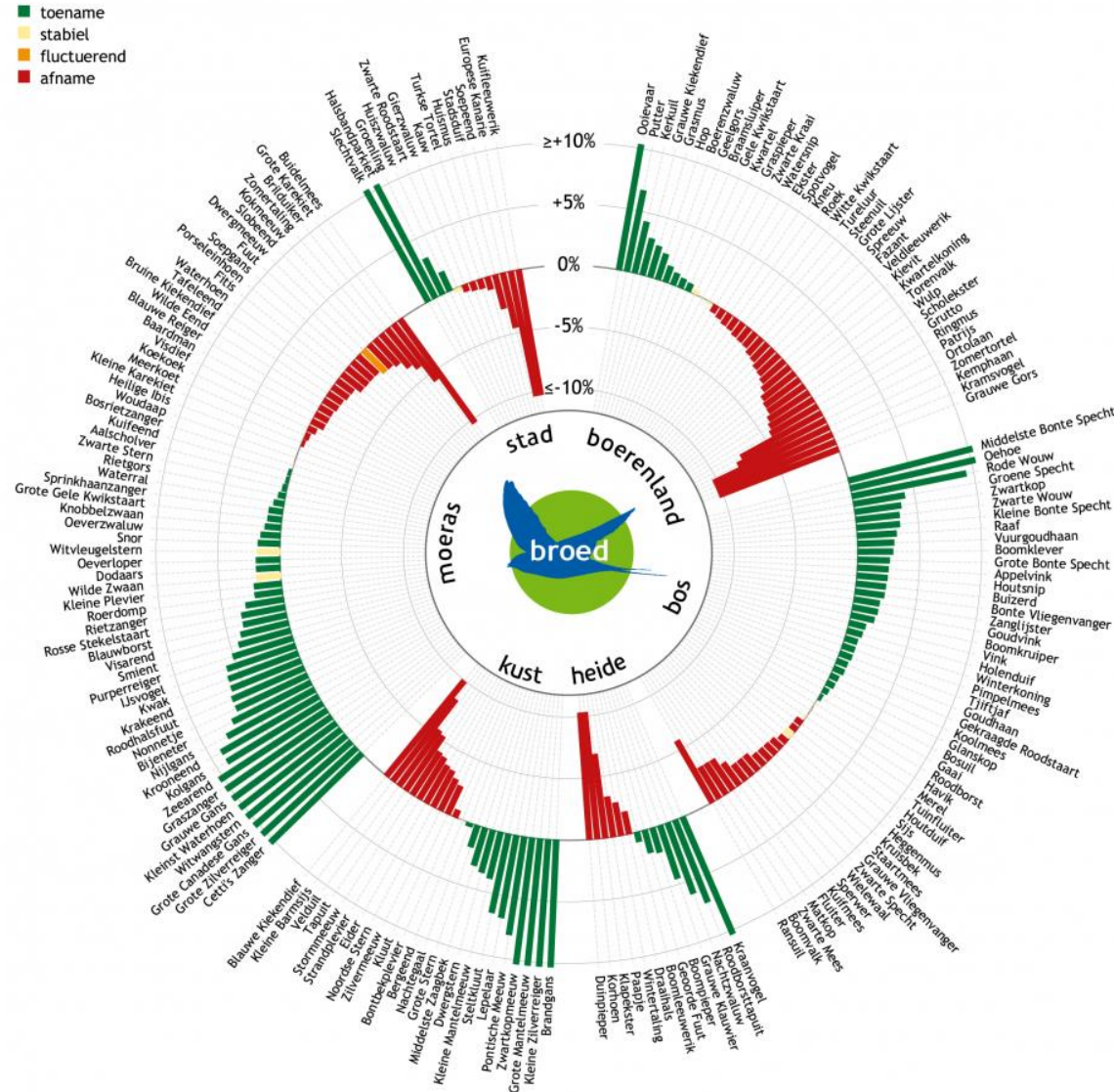
Wat beogen we daarmee?

Natuur: wat is het probleem?

Cartoon: Graeme Mackay, <https://mackaycartoons.net/>

Aantalsontwikkelingen broedvogels vanaf 1990

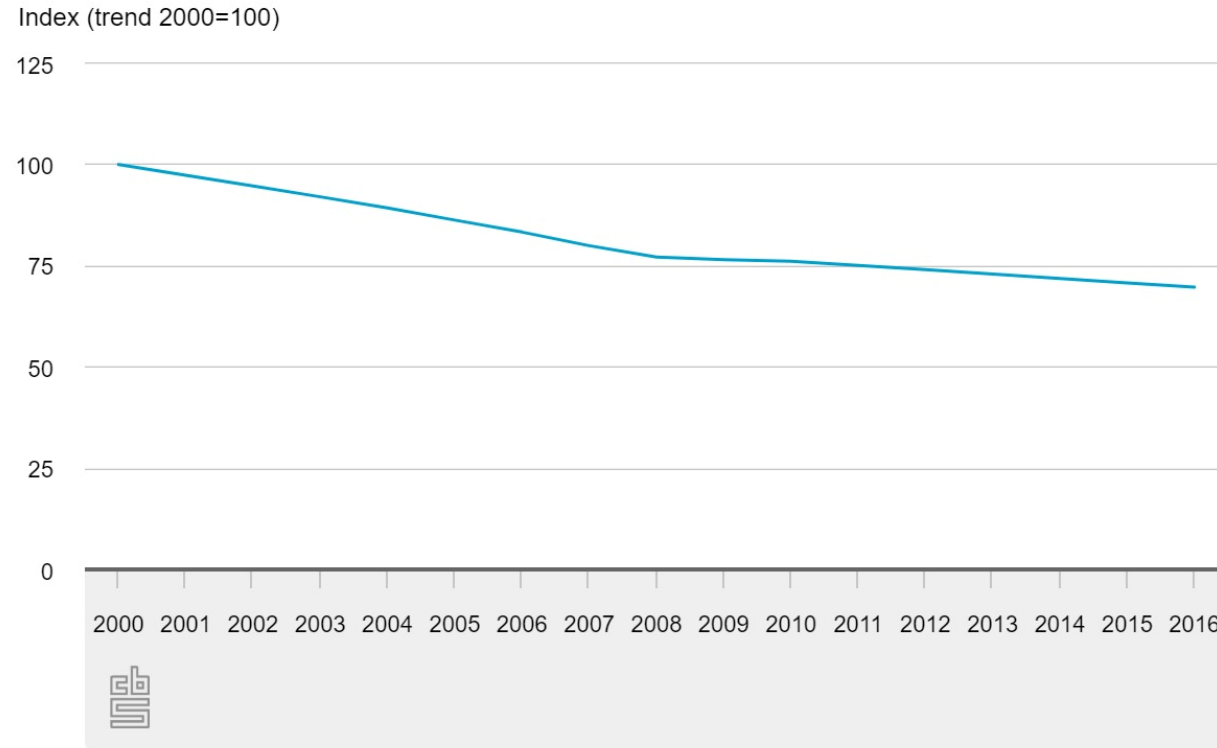

Bron figuur:
<https://www.sovon.nl/indexen-en-aantallen>

Vogelbalans 2022

Uitgelicht: vogels van het boerenland

Vogels van het boerenland

Bron: NEM, CBS

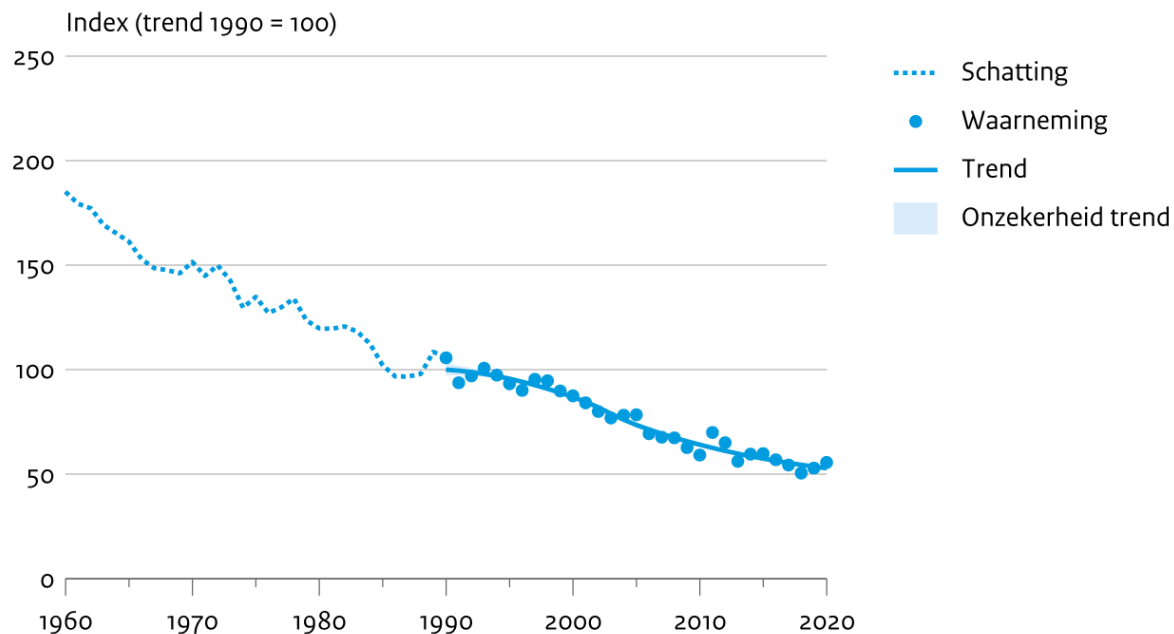
- Sinds 2000 is de indicator met ongeveer 30 procent gedaald
- Oorzaken:
 - Intensief gebruik en beheer van bouw- en grasland
 - Uitbreiding van steden en infrastructuur

Bron:

<https://www.cbs.nl/nl-nl/maatschappij/natuur-en-milieu/groene-groei/natuurlijke-hulpbronnen/indicatoren/vogels-van-het-boerenland>

Boerenlandvogels

Boerenlandvogels in Nederland

Bron: NEM (Sovon, CBS)

CBS/mrt22
www.clo.nl/nl147913

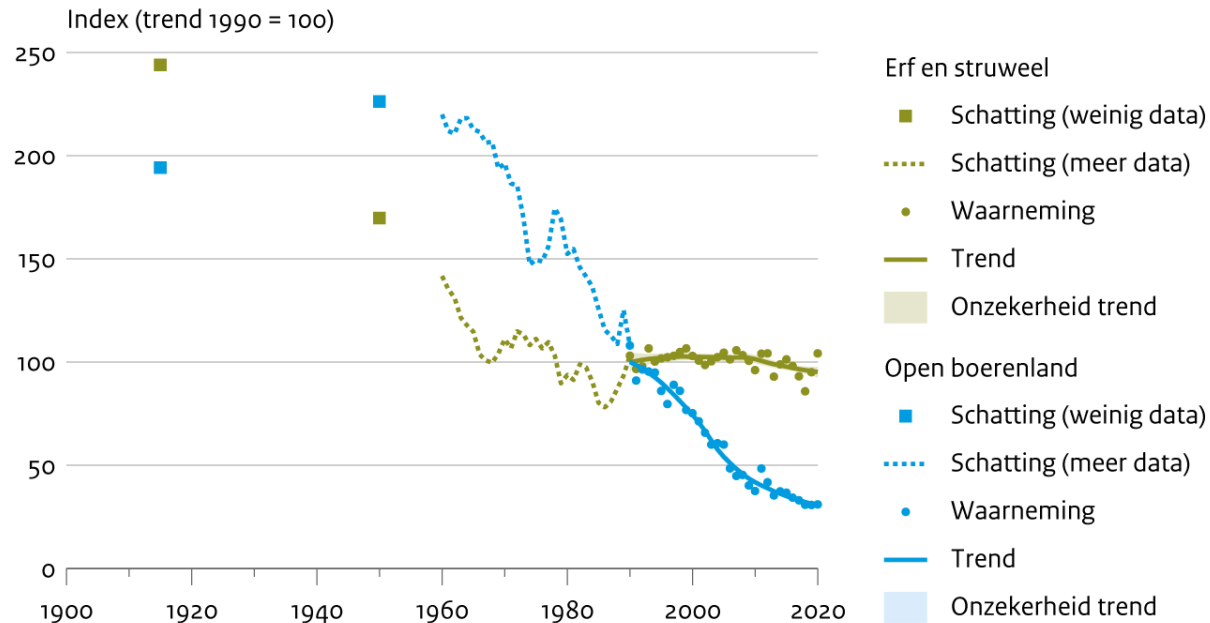
- Kenmerkende broedvogels van het agrarisch gebied
- Lees: weidevogels, akkervogels, vogels van erf en struweel
- Na 1960 met meer dan 70% afgenomen. (...) ook veel algemenere soorten als grutto, Kievit en scholekster verliezen vanaf 1990 flink terrein
- Roodborsttapuit en putter het meest toegenomen

Bron:

<https://www.clo.nl/indicatoren/nl1479-boerenlandvogels>

Vogels van open boerenland en van erf en struweel

Vogels van open boerenland en van erf en struweel

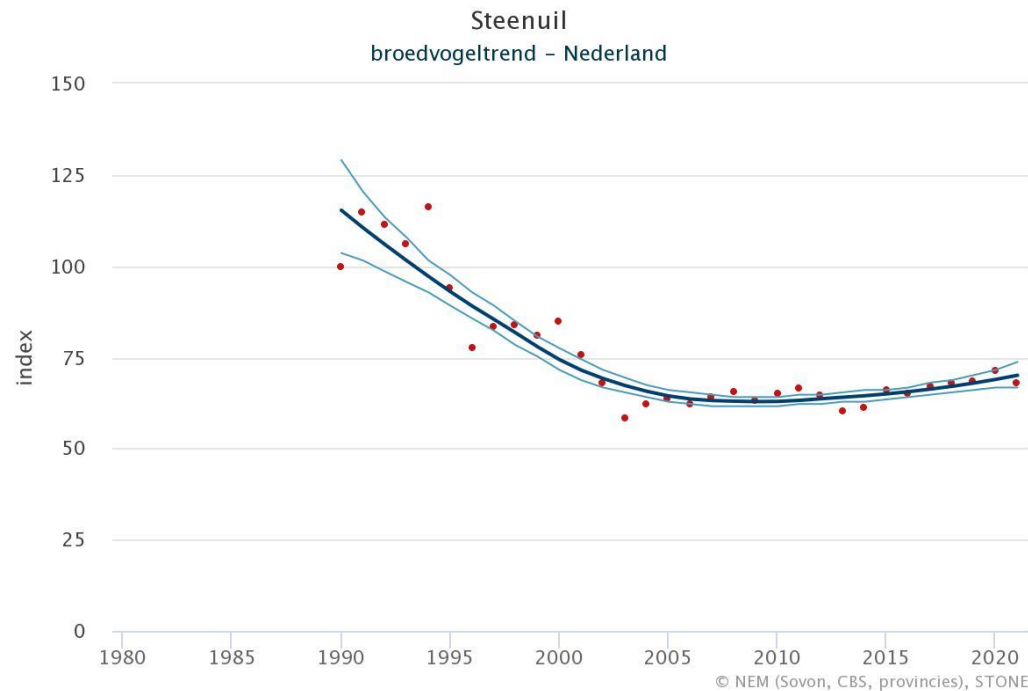

Bron: NEM (Sovon, CBS)

CBS/mrt22
www.clo.nl/nl147913

- Broedvogels van open boerenland: sinds 1900-1930 een **afname** van **85 procent**
- Broedvogels van erf en struweel:
 - **Afname** startte in het begin van de 20^e eeuw en liep door **tot** aan omstreeks **1990**. **Sinds die tijd** is hun aantal nog maar **licht gedaald**
 - Totale afname **60 procent**

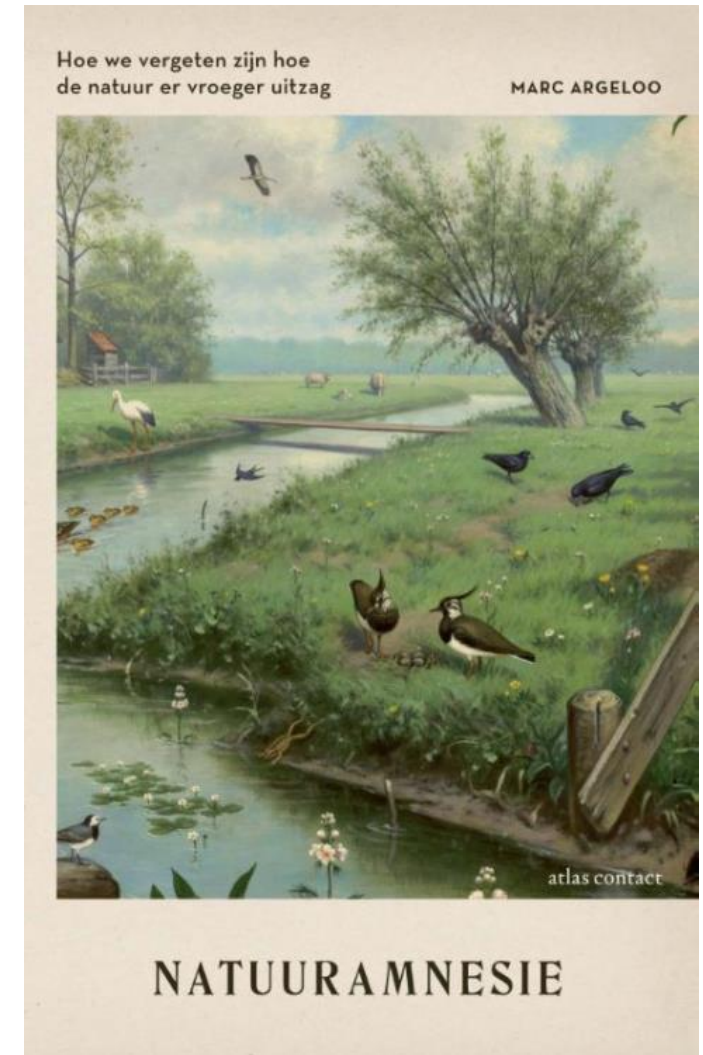
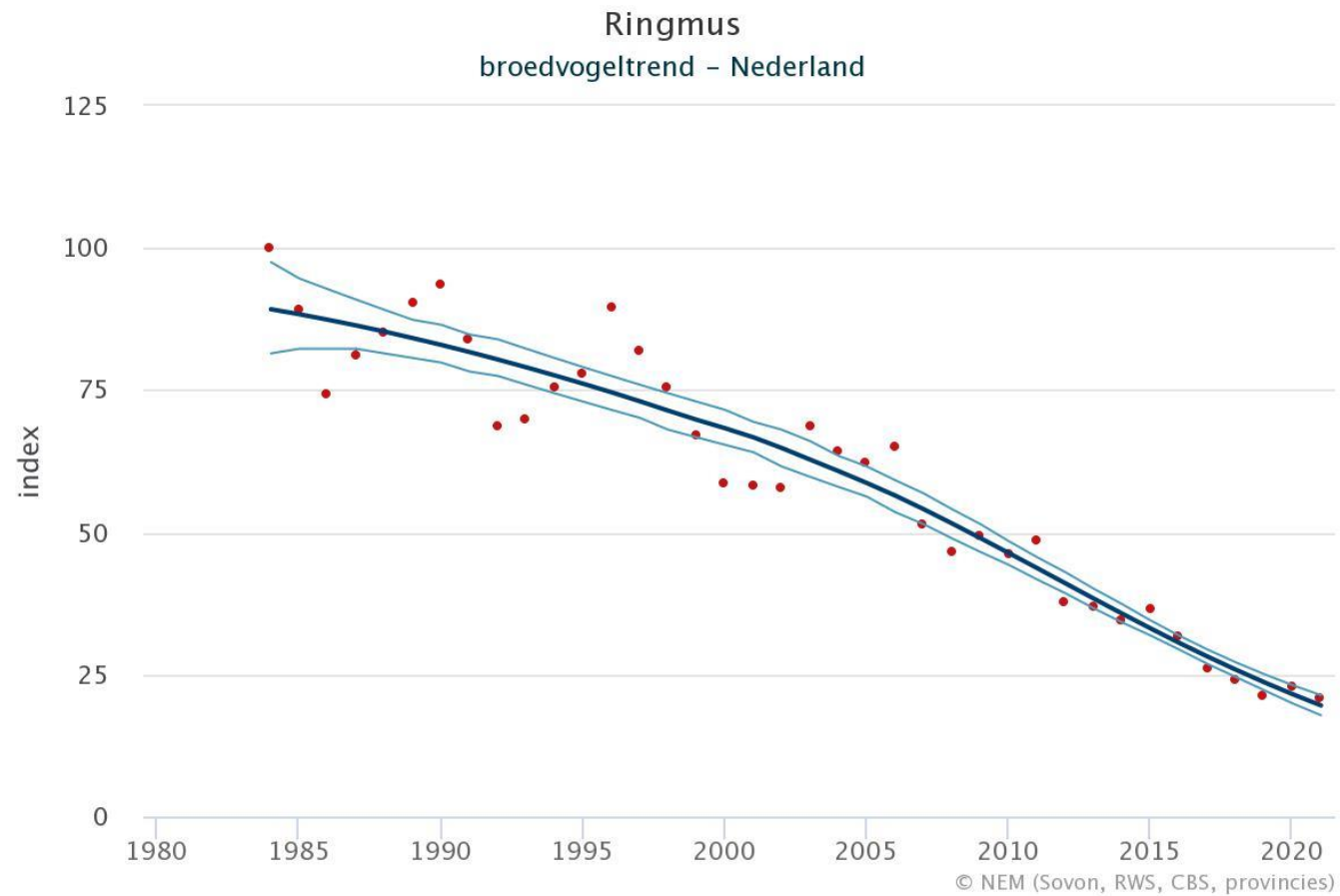
En de steenuil, hoe staat het daarmee?

Vogelbalans 2022 (Sovon; pag.19):

“Ecologisch gezien zijn Steenuil, Spreeuw en Boerenzwaluw zeer verschillende vogels, maar alle drie nemen de laatste 12 jaar landelijk niet meer af in het boerenland.”

Natuuramnesie: het shifting baseline syndroom

Afnemende kwaliteit boerenland als leefgebied: intensivering en schaalvergroting

Abiotisch milieu

- Lage grondwaterpeilen
- Snelle afwatering
- Verslechtering van de milieukwaliteit door bemesting en bestrijdingsmiddelen
- Intensieve grondbewerking
- Bodemverdichting
- Klimaatverandering

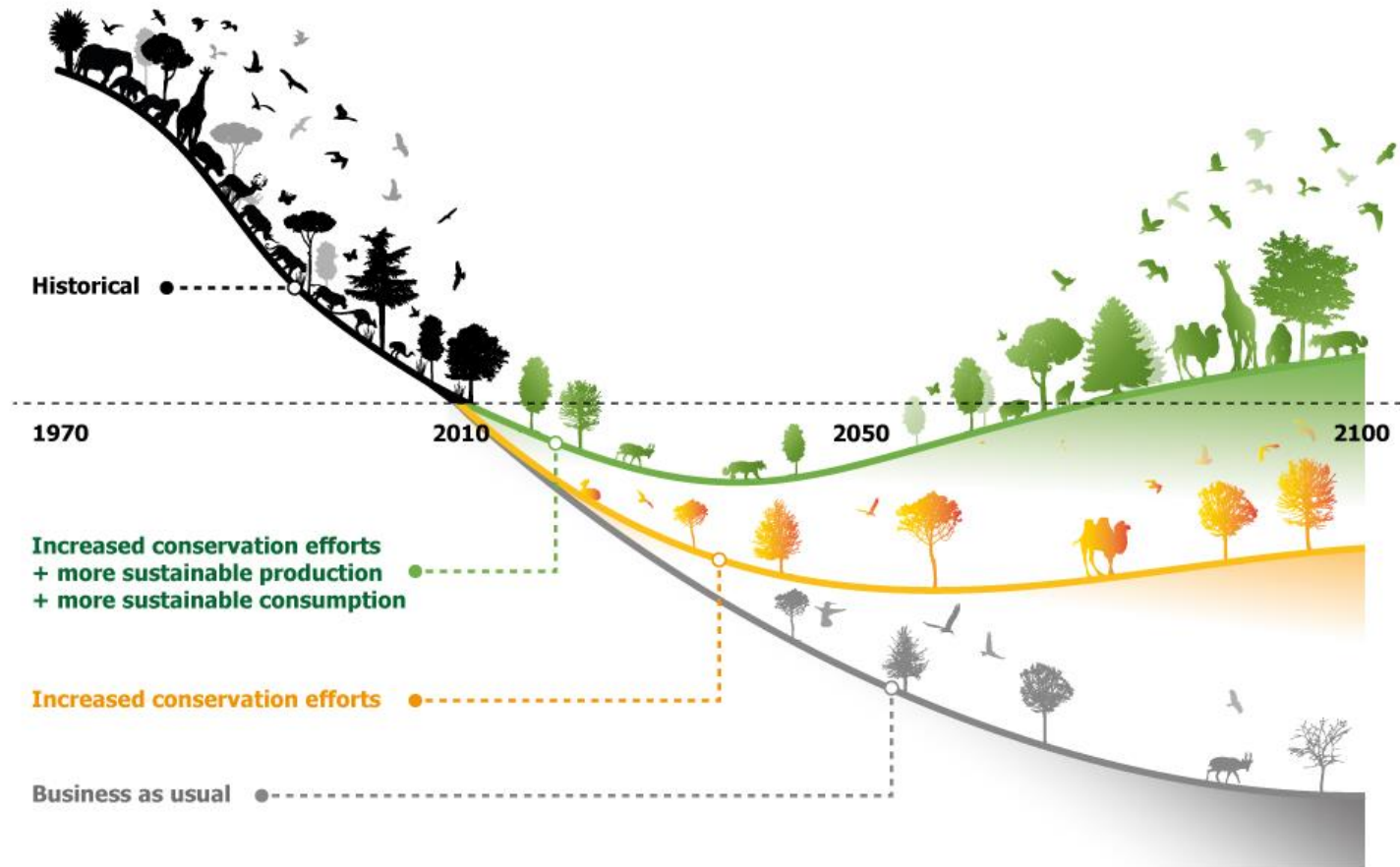
Inrichting

- Vergroting van kavels
- Verdwijnen van natuurlijke perceelscheidingen (heggen, houtwallen)
- Dempen van sloten
- Egaliseren van weilanden
- Doorsnijding van leefgebieden door nieuwe wegen
- Woningbouw
- Zonnevelden

Beheer en gebruik

- Gewassen met weinig voedsel (mais, wintertarwe, Engels raaigras)
- Afname van geschikte broed- en schuilgelegenheid
- Landbewerking: intensief, hoogfrequent, zware machines
- Vroeg en vaak maaien
- Ontbreken van ruige overhoekjes, akkerranden met wilde planten
- Minder oogstresten
- Hoge bemestingsgraad

Biodiversiteitsherstel is noodzaak

This artwork illustrates the main findings of the article, but does not intend to accurately represent its results (<https://doi.org/10.1038/s41586-020-2705-y>)

Bron: <https://www.nature.com/articles/s41586-020-2705-y> (2020)

Op naar Basiskwaliteit Natuur!

De Levende Natuur
Op weg naar een basiskwaliteit voor natuur

Er is in Nederland veel aandacht voor dieren die met uitsterven worden bedreigd. En terecht. Maar een ander probleem sneeuwt daardoor onder: ook veel algemene soorten zijn in een vrije val terecht gekomen. De kwaliteit van de leefomgeving is kennelijk niet meer toereikend om populaties van deze algemene soorten in stand te houden. Om deze trend te stoppen en populaties te laten herstellen, is minimaal een 'basiskwaliteit' voor natuur nodig, ook buiten de aangewezen natuurgebieden. We moeten de basiskwaliteit maatschappij-breed agenderen en integreren in besluitvorming en beheer om daadwerkelijk een trendbreuk te realiseren in de achteruitgang van soorten.

Het gaat niet goed met de natuur in Nederland. Uit Duits-Nederlands onderzoek blijkt dat de biomassa aan vliegende insecten in 21 jaar met ruim 75% is afgenomen (Hallmann et al., 2017). Dit onderzoek kreeg veel aandacht, maar staat niet op zichzelf. In Nederland namen van veel soorten de aantallen en verspreiding af (Compendium voor de Leefomgeving en Living Planet Report (WWF, 2015)). Bijvoorbeeld dagvlinders namen in aantallen en verspreiding sinds 1992 af met bijna 40%; en van de argusvlinder is sinds 1992 nog maar 2% over. Het aantal vogels in het landelijk gebied in de EU kelderde de afgelopen 30 jaar met 5% (Inger et al., 2013), dat zijn alleen al in Noordwest Europa 420 miljoen vogels minder. Niet alleen bijzondere soorten nemen in aantallen en verspreiding af, maar ook (voorheen) algemene soorten. De afnamen vinden zowel binnen als buiten natuurgebieden plaats, maar is sterker buiten de natuurgebieden. Deze verarming beïnvloedt maatschappelijke, economische en culturele ecosystemendiensten (fig. 1). Een aantal effecten liggen voor de hand, soms zijn de effecten indirecter, zoals verminderde vruchtzetting door afname van bestuivers van gewassen en wilde planten, natuurlijke plaagbescherming en moeten er extra inspanningen tegen kustafslag worden gedaan, terwijl het effectiever en goedkoper is om zeegraveldun en schelpdierbanken in stand te houden die uit voldoende individuen bestaan om gezamenlijk sediment vast te houden. Maar ook cultureel heeft de verarming van de natuur effecten, zoals minder kwaliteit van de groene recreatie en minder kwaliteit van het natuurlijk erfgoed. De afnames van aantallen individuen en soorten hebben ook effect op de voedselwebben waarvan verschillende soorten een onderdeel vormen. Veranderingen werken door in het gehele voedselweb. Veel 'bijzondere' beschermde diersoorten zijn afhankelijk van een groot voedselaanbod en daarmee van hoge dichtheden aan algemene soorten. Dit is uitgebreid bestudeerd voor de grauwe klauwier (van den Burg et al., 2011), maar ook voor bijvoorbeeld grutto- en kornoekuilens blijkt het gebrek aan insecten van cruciaal belang te zijn.

Om de achteruitgang van de biodiversiteit in Nederland te stoppen kunnen we niet meer volstaan met het beschermen van soorten en habitats in natuurgebieden. Ook buiten natuurgebieden is een 'basiskwaliteit voor natuur' noodzakelijk. Het uitgangspunt voor basiskwaliteit voor natuur is dat algemene soorten algemeen blijven of weer worden. Om dat te realiseren is een set van condities noodzakelijk, die voortkomen uit abiotiek, landschappelijke inrichting en beheer en gebruik, die het leefgebied van planten en dieren bepalen. De basiskwaliteit is daarbinnen de minimale vereiste waaraan deze set van condities moet voldoen teneinde een gewenst niveau van biodiversiteit duurzaam in stand te houden. Deze basiskwaliteit staat in dezen voor de ecologisch duurzame vorm van landgebruik gegeven de van nature aanwezige randvoorwaarden en de cultuurhistorische context. De exacte

Robert Kwak
 Arnold van den Burg
 Gerrit Dommerholt
 Arnold van Kreveld
 Anton Stortelder
 René van Wijngaarden

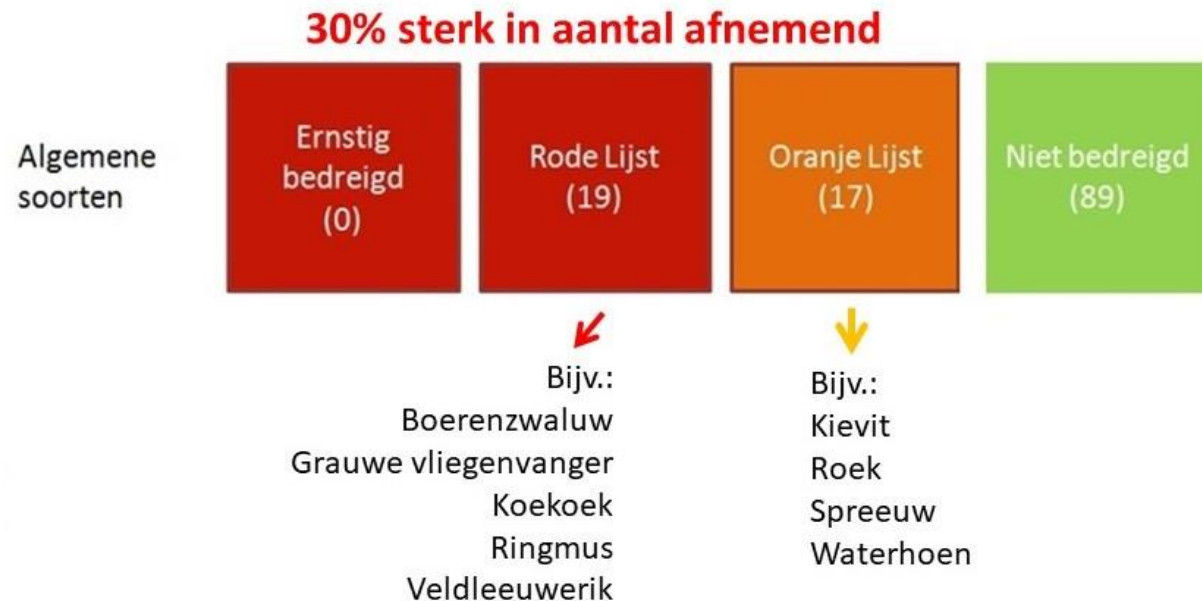
Fig. 1. Voorbeelden van ecosystemendiensten in Nederland, verdeeld over productiediensten, culturele diensten en regulerende diensten (bron: PBL et al., 2014, www.pbl.nl).

Bron : De Levende Natuur, jaargang 119 (2018) nr.5

Bron : Kwak, R. & Louwe Kooijmans, J. (Vogelbescherming Nederland), 2021
 Nederlandse vogels in hun domein. KNNV Uitgeverij, Zeist

Basiskwaliteit van Natuur

Doel

- Algemene soorten blijven of worden weer algemeen

Aanname

- Als de condities goed zijn, volgen soorten vanzelf

Focus

- Natuur buiten natuurgebieden.

Met name:

- Boerenland (landelijk gebied)
- Stedelijk gebied
- (Multifunctionele) bossen

Basiskwaliteit voor Natuur

Abiotische milieu

- Geomorfologie
- Kwaliteit van bodem, water, lucht
- Hydrologie

Inrichting van het landschap

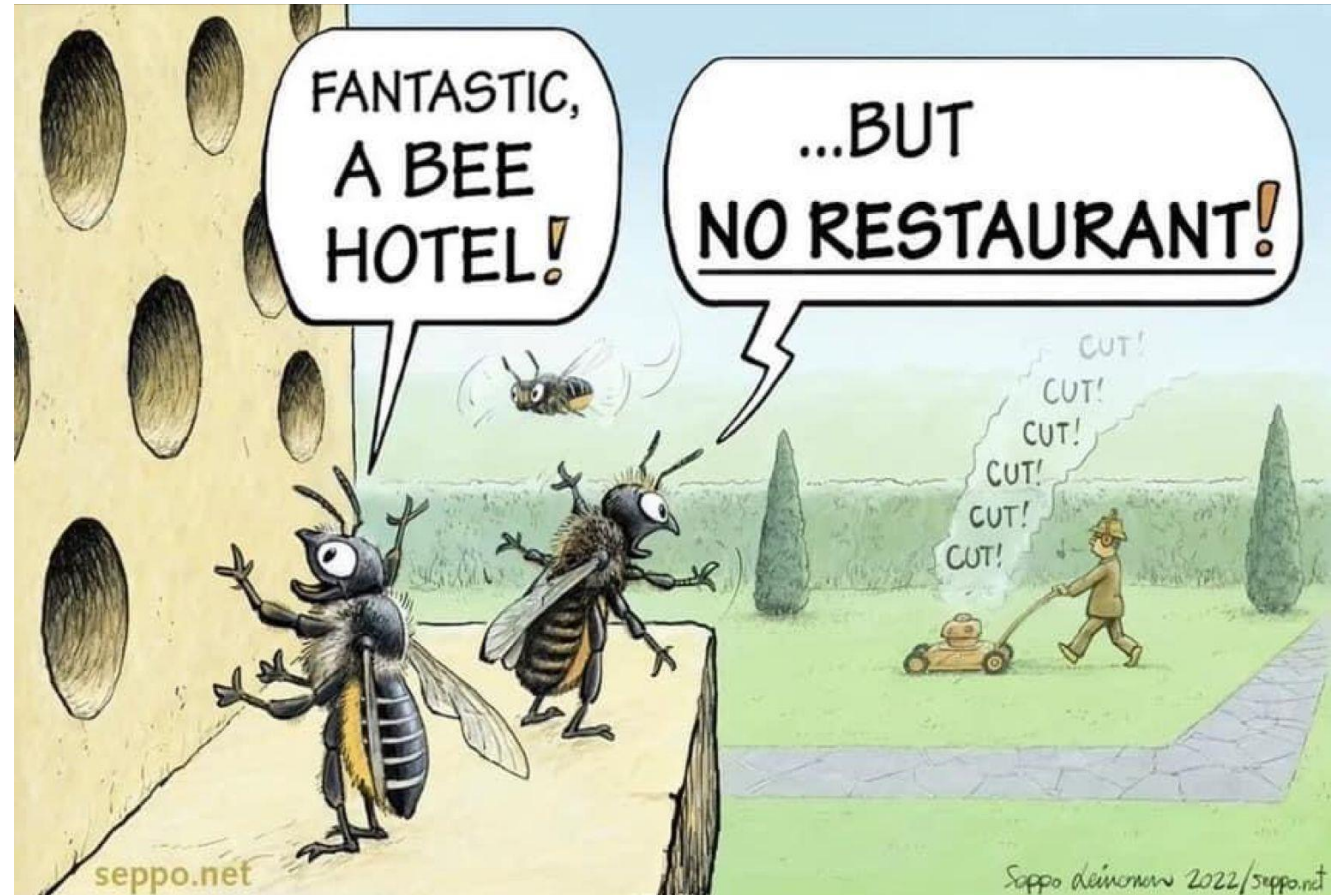
- Landschapselementen, bosopstanden, bebouwing etc.
- 'Groen-blauwe dooradering' (Aanvalsplan Landschap)

Beheer en gebruik van het landschap

- Beheer van bos, landschapselementen, bermen, watergangen
- Economisch gebruik (bosbouw, landbouw, visserij)
- Recreatief gebruik

Ontwerpen, inrichten en beheren: de vijf V's

- Verblijfplaatsen
- Voedsel
- Verbinding
- Veiligheid
- Variatie

Cartoon: Seppo Leinonen, www.seppo.net

Meetsoorten voor Basiskwaliteit Natuur

- Vogels (broedvogels)
- Zoogdieren (landzoogdieren en vleermuizen)
- Reptielen
- Amfibieën
- Vissen
- Insecten:
 - Bijen
 - Dagvlinders
 - Libellen
 - Macro-nachtvinders
 - Sprinkhanen en krekels
- Weekdieren:
 - Landslakken
 - Tweekleppigen (mossels)
 - Zoetwaterslakken
- Vaatplanten
- Korstmossen
- Paddenstoelen

Basiskwaliteit Natuur in beleid

“Voor het streven naar een gewenst minimumniveau van natuurkwaliteit buiten beschermde gebieden, zowel in landelijk als stedelijk gebied, biedt het concept ‘basiskwaliteit natuur’ houvast.”

“Het is zaak ook buiten de natuurgebieden te zorgen voor een basiskwaliteit natuur.”

NATUURINCLUSIEF NEDERLAND

NATUUR OVERAL
EN VOOR IEDEREEN

MAART 2022

Rli Raad
voor de leefomgeving
en infrastructuur

De rijksoverheid over Basiskwaliteit Natuur

“ Het concept **Basiskwaliteit Natuur** is **een belangrijke bouwsteen** voor de gebiedsgerichte aanpak van het Nationaal Programma Landelijk Gebied en ook voor de inrichting van het stedelijk gebied.”

“(…) het concept **Basiskwaliteit Natuur** (wordt) eerst **verder ontwikkeld** met experimenten en een kennisprogramma.”

Bron: Kamerstuk 33576-272 d.d. 16 juni 2022

“**Naast de hoogwaardige natuurgebieden** waar Nederland een internationale verplichting voor heeft, is het **belangrijk** ook een **breder Basiskwaliteit Natuur** te bereiken, waarbij algemene soorten algemeen blijven of weer worden.”

Bron: Ontwikkeldocument Nationaal Programma Landelijk Gebied (25 november 2022)

Het concept Basiskwaliteit Natuur - onderzoek en ontwikkeling -

- Pilots
 - Leren of maatregelen werken
 - Leren van het proces
- Ontwikkeling van tools, hulpmiddelen
- Monitoring
 - Daadwerkelijk monitoren van de ontwikkeling van BKN-soorten
 - Ontwikkeling van meetlatten
- Leidend tot
 - Verdere wetenschappelijke onderbouwing van het concept
 - Uitwerking en uniformering van de methodiek

Motto: "Leren door doen"

Basiskwaliteit Natuur: wat beogen we ermee?

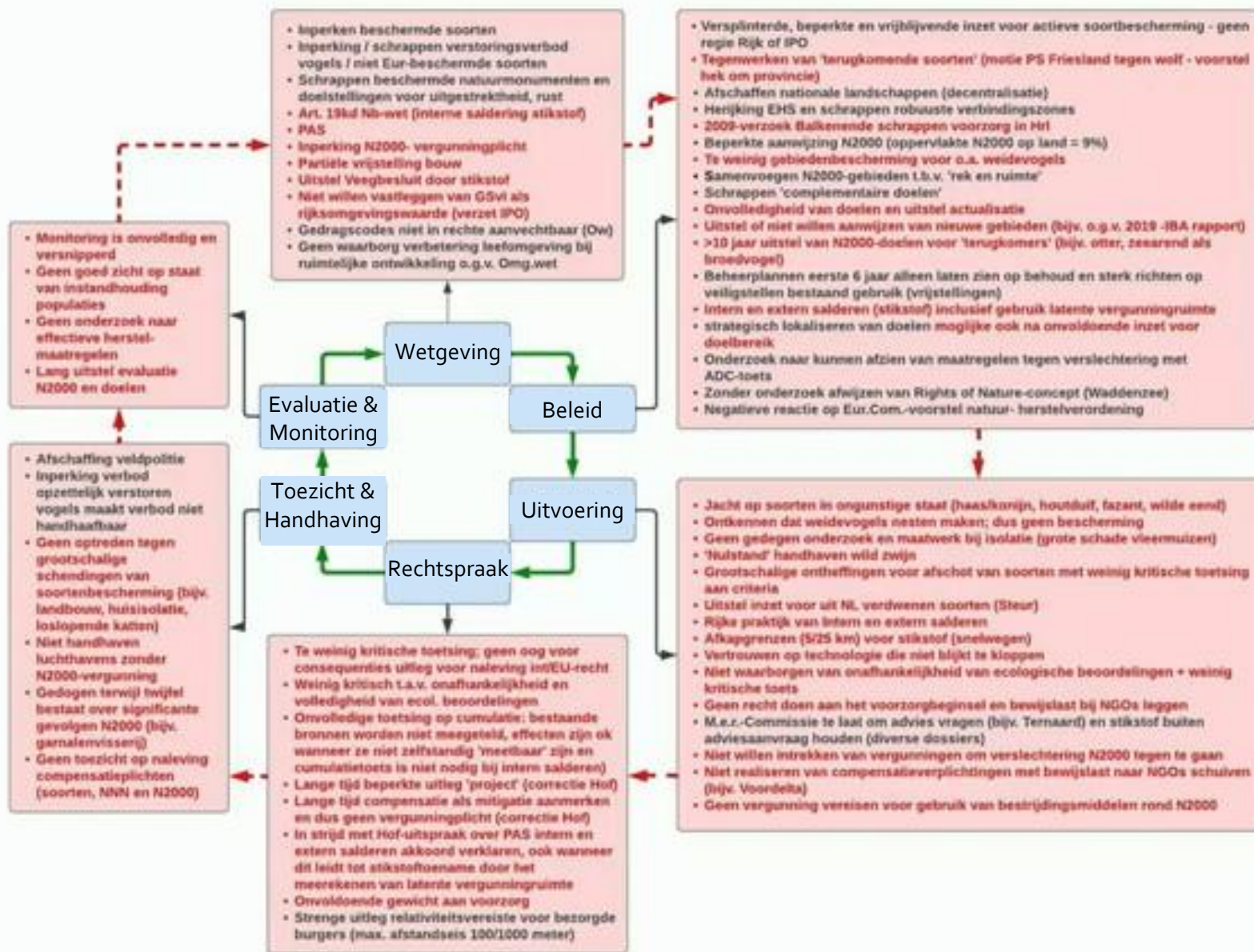
- **Aandacht! Met als boodschap:**
 - Het gaat niet goed met soorten die algemeen zijn of waren. En dat is niet normaal
 - Het beperken van de focus tot (herstel van) natuur in natuurgebieden is kortzichtig
- **Toe naar herstel van de natuur:**
 - Daadwerkelijke verbetering van natuur buiten natuurgebieden
 - Leveren van een bijdrage aan natuurherstel binnen natuurgebieden door maatregelen in overgangsgebieden:
 - 1) Gericht op soorten in natuurgebieden
 - 2) Gericht op algemene soorten buiten natuurgebieden
 - 3) Hoe ver kom je met 1) om ook 2) mee te pakken?
- **Eerste stap op weg naar 'Nederland natuurinclusief in 2050'**

Basiskwaliteit Natuur: wat beogen we er niet mee?

Introduceren van een nieuwe norm, een nieuwe verplichting.

Waarom niet?

- Die verplichtingen zijn er al. Doe eerst wat toch al moest!
- Zie Basiskwaliteit Natuur daarom óók als middel om een eerste stap te zetten op weg naar het (eindelijk!) realiseren van de natuurdoelen, in het bijzonder van de Vogel- en Habitatrictlijn
- Kijk daarna welke opgave rest om die doelen alsnog te halen

Bron:
 Openbaar afscheidscollege prof. dr. Kees Bastmeijer als
 hoogleraar natuurbeschermings- en waterrecht (panopto.eu)

Overal **Basiskwaliteit Natuur,** vanzelfsprekend!

Een eerste stap op weg naar
natuurherstel buiten natuurgebieden
Niet meer, niet minder

Dank voor uw aandacht!